

hombres; principia la danza por una pareja --- hasta engrosar el corro --- que llena la plaza del pueblo; --- todavía en uso en algunos puntos del R. de Val.». També murcià «*taina*: alegría ---» (GaSoriano).

Com que existeixen les variants apofòniques *teina* i *toina*, crec que, posant en segon terme connexions i influències secundàries d'altres mots, hem de pendre com a base els refranys de la mena del citat *taina-tur-rudaina*, o dels tan coneguts catalans a base de *GA-LINDAINA*, a la *birondó* etc., i francesos *ton-ton-ton-taine*, *trique-dondaine*, *laridondaine*, d'on les locucions fr. *courir la prétentaine*, *venir en prétentaine* [S. XVII] «courir les aventures (en général)» extensió comparable a «anar de gresca, de gatzara, de borina» i semblants.

Són ben conegudes, en efecte, i amb tals sentits, aqueixes variants apofòniques. Ross. *fer la teina* que Marty explica com «divertir-se amb companys»; no s'ha d'entendre, doncs, que signifiqui «menjada abundosa» (encara que tal cosa pugui formar-ne part, com és obligat en terres de grossos menjaires com el Rosselló i tot el nostre NE.), com ho dedueix *AlcM* d'un breu context de Caseponce («la *teyna* va ser honesta: / allí no faltava re»); en realitat un passatge ben clar de Saisset mostra que l'ús bàsic és el de la locució *fer la teina*, que no sols té aquell sentit propi sinó, com escau a la situació de la falla, es pot aplicar en general a 'fer companyia, aplegar-se amb altra gent': «pels petits és mestier dolent / que de *fer la teina* amb els grossos», *Catal. d. R.*, 240. Car la cosa va acabar violentament.

En efecte. De les gresques, taboles i xivarris de totes menes formen part els cops de taló del ballador, les empentes, els cops de puny a la taula etc. D'aquí segurament el sentit de l'altra variant apofònica, també ross., amb vocal alternant i paral·lela, *toines* 'batudes, cops': «La batussa vén allavons generala! / Parabostada sense iguala! / Cops de peu, cops de puny, *toines* i bufetades, / carxots, mormes, moscats, revessos i cofades, / carpanes, xupapos, clatellades, cauen, com la pluja, a pertot!», Saisset, *Cat. del R.*, 143. Després, és natural, s'ha usat també en singular com a nom del «tanto, cop» individual, com defineix Marty (p. 254) el mot *toina*, i com ho veiem en un altre passatge de Saisset: «Li va ficar sul nas una *toina* tan forta / que, pobra bèstia, de dolor, / ventre en l'aire, va caure morta» (ib., 198).

Sense apartar-nos d'aquell camí, sentim també aquí la idea bàsica de 'diversió frívola, lleugera, de xicots, donetes i noies bullangueres, amigues de les llúdes gatzares'. Des d'això es pogué passar a peces de vestir pretensioses, o elegants, a la moda del moment: que no n'hi ha de vestits, que tan aviat passin de moda, com aquests empolainaments de la gent de tro; recordem la història de mots com *polaina*, *petimeire*, *currutaco* etc., que des de fa tant de temps s'han tornat estantissos; i són la gent dels vells pobles pagesívols, sovint, els únics que en tenen memòria: «*toina*: peça de vestir, a manera de jaqueta, que es duia en el S. XIX», en el muntanyenc poble mallorquí de Mancor,

segons *AlcM*.

En aqueixos mots afectius i populatxers conflueixen, pel que fa als detalls semàntics i sovint també en elements fonètics, altres corrents de sentit afí o de forma semblant. En el fr. *prétentaine* es va barrejar, presentant-li algun o alguns elements consonàntics de la primera síl·laba, un mot concret dialectal *pertintaille* 'collar de picarols' etc. (derivat de *tinter* 'retrunyir, cascavellejar'); en alguna mesura hi hagué també tals influències en el nostre: de *dolçaina/donçaina*, i de *tabal*, en val. *taina*; en *toina*, dels derivats de *tabal*, com *tabalada* 'cop violent que es dóna a algú'; en *toina* n'hi haurà hagut de forma, per part dels hipocorístics d'(A)r)tònia, *Antoni*, que tan sovint prenen sentits apel·latius gens renyits amb la idea del copejar de l'home grosser, o amb la benedictura de la noietta beatament empolainada: *toni* 'beneit'. Quant a *teina* podríem imaginar que s'hi vagi afegir un congènere provinent del llatí *TIGNA* 'biguetes', d'on després 'barra', representat en parlars afins al cat., com el cast. dial. de l'Est *teña/taina*, aran, *tenyat*, cat. dial. *tenyada* (veg. *TEGELL*): partint de la idea de 'fer barraca' > 'aplegar-se'. I que en el sentit 'bullícia sorollosa' hi hagi influència de *TABOLA*. Però tot això és adventici i secundari.

Només en el cas de la jaqueta, hi ha motiu per creure que el corrent té un altre origen (que almenys degué sumar-s'hi): el *DAG*. porta cat. *tuina* i *tovina* 'leviteta d'estiu, de dril, que s'usava a princ. S. XIX'; i un *tovina* 'peça de roba exterior', del qual hi ha alguna cita en cast. *TUVINA* [en cast. c. 1880, *DCEC*], potser derivat de *TOU*.

*Taiol (porc), *V. tallar Taita*: no ha estat mai català ni ha dit mai ningú que ho sigui; és falsa l'atribució d'*AlcM* a Ros, el qual diu que el nostre infantil *tata* (*TETA*) es diu *tayta* en castellà (pp. 223-4).

Taix no pot venir d'un cèlt. *Tascius* (*AlcM*); estudiem fonètica, si us plau: hauria donat *teix*, com en el nom de l'arbre.

*Taixó, aquest disbarat d'*AlcM* fa més horror: és *Tatzó* (que els francesos barbaritzen en *Taxo*: recordem el nom del poeta Justí Peprats n. 1828, barbaritzat *Pepratx*; res no hi pot haver de «*Tassione* (*TASSIUS*)»; per a l'etimologia sorotàptica *TECEDONO*-, en relació amb el nom del *Tec*, que hi passa al peu, vegeu *EntreDL* II, 167.

TAL, del ll. *TALIS* id. □ 1.ª doc.: orígens.

«Les profetes nos en porten garenza --- 'perdes <omnes> qui locuntur mendacium': negú de nós —zo dit— no enganassem los altres, qar *tals* n'i à d'aicels qui cüidan enganar son veöi, et engäne<n> si clex», *Homilies*, 7r12. L'estudi d'un mot pronominal com aquest pertany molt més a la gramàtica i a la fraseologia, que a un diccionari. Per tant ens limitarem a donar pocs exemples, molt antics, o d'usos típics d'importància gran, i a afegir-n'hi alguns de poc coneguts, i relatius a certs fets lingüístics ja antics i destacats.